

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם דב אבידב, נהלל
תאריך: 3.3.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר אבידב, אני מבקש שבתחילת הראיון תספר קצת על בית אבא ועל ההתאקלמות כדי לקשור לנהלל ולאחר מכן נגיע למעורבות שלך אם היתה או לידיעה שלך בכל הנושא של ילדי סוריה בנהלל ובסביבה. אז קודם כל לגבי בית אבא.

דב אבידב: אבא [יאני אבידב] נולד ב... עיירה ... דנייפר. הלך בגיל צעיר מאוד להכשרה באחת המושבות היהודיות. אתה יודע שהיו באוקראינה כעשרים וחמש מושבות יהודיות ממש. שם הוא הכיר את אמא שהיתה בת של אחת ...

ש: זה עדיין לא במסגרת החלון בכלל ... ?

ת: זה כן היה במסגרת החלון ששלחו חלוצים. כבר אז היו שליחים מהארץ ושלחו במטרה להגיע לארץ-ישראל.

ש: על איזו תקופה אתה מדבר איתי?

ת: 1919, 1920.

ש: אחרי מלחמת העולם הראשונה.

ת: כן.

ש: שם משפחתו של אבא היה?

ת: אוסטרו-בוסקיה. שם הוא הכיר את אמא. אחרי שהוא היה שם תקופה מסויימת הם עמדו להתחתן והחליטו עם עוד שני אחים של אמא לעבור את הגבול לבסרביה בשביל להגיע לקונסטנצה לעלות על ספינה. מסע מיוחד היה להם. יש על זה סיפורים ... הגבול הרומני. הגיעו לשם ואחרי כמה זמן הפליגו מקונסטנצה, עברו בתורכיה, שם היתה חווה של תורכים, חוות הכשרה שהיו צריכים לעבור דרך שם.

ש: כמה זמן הם הוכשרו שם?

ת: הם היו שם זמן קצר ביותר.

ש: מין מחנה מעבר.

ת: מכיוון שלא יכלו להעלות את כולם בבת אחת קבעו איזה תור. אבל לקבוצה שאבא השתייך אליה, הוא עצמו ובעיקר הגיסים שלו, היו לו עוד שני גיסים ... היו כמה נקודות חיוביות שהם היו איכרים שידעו לעבוד, ואמא ידעה לתפור. אז שלחו אותם לארץ. הם הגיעו לארץ בספטמבר '20, משהו כזה. העבירו אותם למחניים. הם היו כמה זמן בקבוצת מחניים, הגלגול הראשון של מחניים, ואחרי כמה זמן התחילו לדבר ש... גדוד העבודה עולה לתל-יוסף ועין חרוד. עוד הפעם, מתוך זה שהם היו ... בחקלאות, היה לי דוד אחד שהיה בעל מקצוע, עשה עבודות בטון, אז שלחו אותם בלי תור. הם היו בין הראשונים שעלו לעין חרוד ותל-יוסף. באותה תקופה אלה היו שתי נקודות אבל משותפות. הכל היה שיתופי. ... 1923. המשפחה שלנו, אבא ואמא, היו בתל-יוסף. שם אני נולדתי. אני הייתי הילד הזכר הראשון. שבועיים לפני נולדה ילדה אחת ... עין חרוד ... ב-1923 היה פילוג. הפילוג הראשון בתנועה הקיבוצית. עין חרוד תמכו

יותר, נהפכו יותר לאומיים נגיד. היום נקרא להם [ככה]. השמאלניים נשארו בתל-יוסף. אבא ... למעשה גם האחים של אמא עוד היו בתל-יוסף, עברו כולם לעין חרוד. ב-1927 אבא עזב את עין חרוד ... ועברנו לנהלל.

ש: נהלל נוסדה ב-1925?

ת: לא, '21.

ש: עם כפר יחזקאל ביחד או משהו?

ת: לפני. נהלל נוסדה ... '21. כפר יחזקאל כמה חודשים יותר מאוחר, בסתיו. כבר היו גשמים.

ש: בכל אופן נהלל היא אם מושבי העובדים.

ת: כן. יש על זה חולק. אומרים שעין גנים היתה קודם ... נחלת יהודה. אבל המושבים, אפשר להגיד ... נהלל נחשבת לאם המושבים.

ש: אז הם עברו לנהלל.

ת: לאמא היה אח כאן.

ש: מה היה שמה של אמא?

ת: נסיה.

ש: זה היה שם הקוד שלו לאחר מכן, בשנות הארבעים.

ת: כן. פעם אחת.

ש: מאיזו משפחה?

ת: קוקסו. הם היו חמישה אחים וארבע אחיות. ... בסוף הם הגיעו כולם לארץ. כל המשפחה עזבה את המושבה בנהרטב. ככה הם קראו לה, שם המשפחה. הם הגיעו כולם לארץ ונקלטו בעין חרוד ואחרי זה היו ... מסודרת. כל המשפחה הגיעה לארץ עם הסבא והסבתא. בנהלל היה לאמא אח וגם סבא. הוא הגיע רק ב-'24 אבל לא מצאה חן בעיניו עין חרוד. לא היה שם ... לחיות, אז הוא עזב אל האח פה בנהלל. טבעי היה כבר שאנחנו, אבא ואמא, אני כבר הייתי והיו לי גם עוד ...

ש: מתי דב נולד?

ת: אוגוסט 1922. אני נולדתי עוד בתל-יוסף ובגיל שלוש, בפילוג, עברנו לעין חרוד. אחרי שנתיים, שלוש שהיינו בנהלל ואבא עבד בכל מיני עבודות, קיבלנו את המשק הזה. כאן היה משק ... רווק שלא המשיך, עזב את המשק ואנחנו קיבלנו אותו. לעומת זה האח של אמא שהיה פה בנהלל, הלך ב-'28 להתיישב בכפר יהושע. הוא מילדי כפר יהושע. מיכאל קוקסו ואחר כך כפרי, אם שמעת פעם, אשתו זו שרה כפרי ... בכנסת, אחות של אליעזר קפלן.

ש: כן, אני זוכר כאן את משפחת כפרי שלמדו גם כן בבית הספר החקלאי בנהלל, עד כמה שאני זוכר.

ת: לא מכפר יהושע. מכפר יהושע לא למדו בנהלל.

ש: אני זוכר שלמדו בכפר יהושע.

ת: אתה זוכר ילדים מכפר יהושע שלמדו בנהלל?

ש: כן. בתיכון. אני זוכר ככה אבל לא חשוב.

ת: תגיד לי שם.

ש: אני לא זוכר עכשיו. כפרי מאוד מוכר לי.

ת: שרה כפרי, אשתו של ...

ש: בלי שום קשר לעובדה שהיא היתה בכנסת. אני זוכר פה את משפחת כפרי, מישהו שלומד ...

ת: כפרי? יש לנו כפרי אחר.

ש: אה, יש חוץ מזה?

ת: יש בנהלל כפרי שהוא ... שהבנים שלו, למעשה אלה לא הבנים שלו כי הוא נשוי פעם שניה ..., לא חשוב.

ש: אוקיי, אז טעיתי, בסדר.

ת: מאז אנחנו במשק. אבא לא עסק בענייני ציבור עד למעשה למלחמה, מלחמת העולם השניה. ... המשק והמצב שלנו היה מאוד קשה כי פה כבר נאכל התקציב. כל אחד מנהלל קיבל תקציב והתקציב נאכל. באנו ולא היה פה שום דבר. היינו צריכים להתחיל ממש. לא כל כך היה גם ... או מה שאחר כך התפתח אצלנו לארגון המושבים. זה לא היה. הרבה שנים, בשנים הראשונות היינו במצב שאבא היה צריך לעבוד בחוץ. הוא עבד בחיפה בבניין הרבה ועוד דברים. אבל בענייני ציבור הוא כמעט שלא עסק. בשנות השלושים המאוחרות הוא היה קצת פעיל בהקמת סניפים של הפועל. זה היה מאוד מקובל אז. הפועל היה ארגון ספורט. אז זה היה מאוד מקובל. כנסים של הפועל, התעמלות, דברים כאלה.

ש: כן.

ת: אתה צריך לדעת שנהלל זה עליה שניה. אחר כך בשנת '29, '30' התחלפו פה מספר משקים ונכנסו כמה אנשים שכבר לא היו שייכים לעליה השניה והיו מהעליה השלישית. ביניהם אבא. אבא מאוד לא היה מקובל על העליה השניה. הוא היה מרדן, היו לו כל מיני רעיונות. הוא למשל הסית את הנוער הבוגר, זה של משה דיין ... אבינועם סלוצקי שהיה בן דוד של מאיר עמית. אז היה דב ירמיה

ש: שהגיע לנהריה אחר כך.

ת: יותר מאוחר. הוא היה גם הרבה שנים. אחד הדברים אני זוכר בזמנו היה ... לאבא היתה השפעה עליהם והוא הסית אותם לחגוג את אחד במאי. בנהלל זה היה טריפה. הדבר הנוראי ביותר זה לחגוג את אחד במאי. אבא לא היה שמאלי. בעין חרוד הוא נחשב לגמרי מאלה המשקיסטים, מה שקראו להם, ובכלל לא איש שמאל. אבל אחד במאי זה חג הפועלים וחגגו. גם ... עין חרוד, גם טבנקין ... הוא לא יכל לראות את הדבר הזה והוא ממש את הסית את הנוער שימרוד ויחגוג את אחד במאי. והם עשו את זה. מה שנשאר ככה ... עד עכשיו מיוחד, ששניים שלושה יהודים מהעליה השניה עשו הפגנה. היו נוסעים לשדה לחרוש, את המחרשה היו קושרים מאחורי עגלה עם זוג פרדות, בשדה היו מתירים את הפרדות ורותמים אותן, זה היה על פי רוב ביסוק או סוק, וחורשים. אז היה מאוד טיפוסי שנוסעים לשדה עם ביסוק אחרי העגלה ונוסעים.

ש: ביסוק זו המחרשה?

ת: מחרשה של שני סכינים. סוק ... זה היה עם סכין אחד. הביסוק היה יותר מקובל. באותו יום שהנוער קישט את בית העם, אני זוכר שבתור ילדים הסתכלנו מה עושים שם. אני זוכר את משה דיין למעלה שם תלוי על חבל ... בבית העם, לחגוג את אחד במאי. בשביל אנשי נהלל זה היה דבר נוראי. נוראי. כמה

חברים ותיקים יצאו עם זוג פרדות וביסוק קשור מאחור והסתובבו מסביב בית העם בתור הפגנה נגד זה. היום הם נוסעים לעבוד, זאת אומרת ביום השבתון אחד במאי. אז זה אחד הדברים. היו עוד הרבה ויכוחים, לאבא היו הרבה ויכוחים עם ... פעם אפילו היה פה מרד נגד אנשי תנועת המושבים. ככה, חילוקי דעות רבים. אבא היה אחד, אבל ממש לא בעבודת ציבור. הוא גם לא היה מקובל. ... לא התאים לחבורה הזאת של הנהללים. למעשה זה נמשך עד מלחמת העולם, שנת 40'. בשנת 40' הוא החליט עקב המאורעות, המשפחה של אבא נשארה כולה ברוסיה. היו לו שלושה אחים ושלוש אחיות. הוא מאוד התגעגע והוא גם ... הוא ראה, התחיל לחשוב ... נכנס לו לראש שהוא נוסע להעלות יהודים לארץ-ישראל ... הוא החליט להתמסר לזה. הוא היה כבר די מבוגר. בזמנו זה כבר לא, אז זה נחשב מבוגר. ב-40' הוא היה כבר בן 41. הוא התקבל לקורס שליחים של הפלמ"ח. הקורס התקיים חלק בתל-יוסף, חלק במקווה [ישראל] ... הוא היה שם אחד החטיארים. כולם היו ילדים ... הוא עבר אותו יפה מאוד. אני באותה תקופה כבר התגייסתי לצבא הבריטי, אוקטובר 41'. הוא היה אז בקורס במקווה לשליחים של ההגנה. הם למדו אפילו מורס ואת כל מה שצריך.

ש: אבל לא ערבית עד כמה שאני זוכר.

ת: לא. אולי קצת למדו ערבית אבל זה לא היה...

ש: כן.

ת: טוב, פה אנחנו מגיעים לנושא של סוריה. כשסוריה נכבשה על ידי בנות הברית התברר שאפשר להוציא משם יהודים אבל הבריטים לא נותנים. ויש יהודים בסוריה ובעיראק. אותו דבר היה בעיראק. באותה תקופה אבא נשלח לסוריה. זה היה כבר למעשה 42' אני חושב.

ש: הוא נשלח להחליף מישהו.

ת: נשלח להחליף מישהו שעבד בסוריה. הבסיס שלו היה בחלב והוא עבד ... שטח גדול מאוד בסוריה. באותה תקופה, השליח הראשון שיצא לעיראק היה אנצו סירני. לפי התכנית שלו הוא היה צריך להעביר יהודים מבגדד לגבול עם סוריה, למדבר הסורי. היתה שם עיירה בשם ...

ש: קמישלי.

ת: קמישלי. התכנית היתה שאבא מקים שם איזה שהוא בסיס. היה שם יהודי שהוא היה עשיר מאוד כנראה בזמנו ... המשפחה. הוא הביא את המשפחה לחיפה יותר מאוחר. היה צריך לקבל את האנשים שבאים מעיראק בקמישלי ולהעביר אותם לארץ. זה היה המגע שלו עם הנושא של יהודי עיראק. הוא התבסס בחלב, שם היה לו בסיס טוב מאוד. קודם כל היו לו שתיים שלוש מורות בנות הארץ. יש פה ספר של אחת מהן.

ש: מקיבוץ כברי. רבקה כשדן.

ת: כן. היום כשדן ... יש חוברת שלה.

ש: כן, אני יודע.

ת: תמיד קראו לה רבקה הקטנה. היתה חברת קדמה ... בהסוואה של מורה היא היתה אלחוטאית והיה קשר עם הארץ. הפלמ"ח שלח אנשים ... אל הגבול.

ש: החולייה.

ת: באותה תקופה חנתה בחלב מחלקה של שירות התחבורה הבריטי. חיילים בריטיים. היו להם מכוניות, קראו להן three toners, שלושה טונות. הם היו עובדים כמובילים. אבא מצא שם אוזן קשבת, בחורים נהדרים. אחד מהם, שאני היום זוכר, ממרחביה, אבל הוא עבר אירוע ... לא מאמין שיהיה אפשר לשאול אותו. יצחק גוטמן. בן-דוד של שמריה גוטמן ... הוא היה סמל במחלקה הזאת. היו עוד. הוא העלה רעיון שלא יתכן ... ללכת בכל מיני דרכים בתוך סוריה. הוא השפיע על אנשי המחלקה הזאת שבמכוניות שלהם, של הצבא הבריטי, הוא יקח, בהתחלה חשבו על יותר מבוגרים ואחר כך זה הפך לילדים. הם יסיעו אותם מחלב עד למקום מסויים שאפשר בגבול ישראל-סוריה. שם יורידו אותם והם ילכו ברגל לדן, לדפנה, לכפר גלעדי. האדם שקיבל את הזה מהפלמ"ח היה אחד בשם עקיבא פיינשטיין, בן ראש פנה. גם רבקה'לה הזו היתה בת ראש פנה.

ש: הוא אחר כך קיבל משק בראש פנה.

ת: לא. הוא היה ... בראש פנה ...

ש: בסדר.

ת: הוא היה סייר בפלמ"ח ושלחו אותו ... אבא, שהוא יעביר את הילדים. ככה התחילה העברת הילדים לארץ כשעקיבא הולך איתם ממש ברגל כשירידים מהמכוניות, הולך ומעביר אותם את הגבול, והולך אחר כך לאן שהולך. הילדים מגיעים לזה, יש סיפורים, ודאי ראית על אלה שהופיעו בכפר גלעדי ...

ש: כן.

ת: הדבר הזה נמשך זמן די רב. לילה אחד ארבה להם המשטרה הלבנונית ותפסו אותם. הוא נתן הוראה לילדים שיברחו. בעיקר היו ילדים ונוער. היו גם ילדים קטנים בני שש, שבע, עם אחים ואחיות. חלק נתפס וחלק מהם הגיע לקיבוצים. עקיבא עצמו נעצר וקיבל נדמה לי שבע שנות מאסר בדמשק. אחד הדברים המעניינים זה איך באותה תקופה אפשר היה להשפיע על הורים שימסרו את הילדים שלהם. אבא היה אדם מאוד כריזמטי והיתה לו השפעה, כשהוא עשה משהו אז שום דבר לא הלך נגדו. הוא מאד התיידד עם הרב הראשי של חלב. סיפור אחר זה ... בן-צבי וקיבל את ספר התנ"ך.

ש: כתר ארם-צובא.

ת: כן.

ש: אתה מדבר על רחל בן-צבי שהיתה שם?

ת: לא, בן-צבי בעצמו ... תיכף אני אספר לך, זה סיפור מאוד מעניין. הוא התיידד איתו והיה יושב עם הרב והשפיע עליו שיסביר לו קצת ... לישראל והוא יקח את הילדים על אחריותו. התחילו עם ... ילדים בהתחלה, לא הרבה. ברור שלא כל האמהות נפרדו מהילדים. מסביב לזה יש הרבה מאוד, אני חושב שיש גם בכתובים הרבה ... כל הסיפור הזה ישנו. אבל הוא הצליח בכל אופן ... זה נמשך עד שעקיבא נעצר.

ש: פה אני מבקש לשאול אותך האם שמעת מאבא לגבי המקום שהילדים היו אמורים להגיע אליו? ההורים עמדו על כך שזה יהיה מקום...

ת: תיכף אני אספר. אני יודע את הנקודה הזאת. אני אספר לך ... באותה תקופה, אחרי שכבר נעצרו וכבר ידעו ... ילדים נתפסו וכנראה שסיפרו כבר משהו. אשה ירושלמית עבדה כמתורגמנית ב-CID בסוריה והיא נתנה למעשה את ההודעה לאבא שהולכים לעצור אותו ושיסתלק. הוא הסתלק לסוריה

ואחרי כן ליוון, לפעילות ביוון, גם כן עם ילדים. בנושא הזה של קליטה, אני רואה שאתה מתעניין בקו הזה, היתה התלהבות גדולה בארץ מכל זה. סיפרו על העליה ביבשה ומה שנעשה ושמועות, ודאי פה ושם היו ... כרגיל, כל מיני. אבל סדר בקליטת ילדים או בנושא הזה, זה לא היה מקובל. עוד לא היו, מאירופה עוד לא הגיע שום דבר. פה צריך היה לקנות בגדים. מוסדות לא היו לנו. יום אחד אבא בא לארץ מסוריה, הוא ידע שהילדים מתחילים להגיע ואין לאן לשלוח אותם למעשה. פה הוא עשה דבר, גם דרך תנועת המושבים וגם קצת, ממש בעבודה שלו, הוא התחיל להשפיע פה בעיקר בהתחלה בסביבה הזאת, בנהלל, כפר יחזקאל, בית יוסף כבר היתה אז, כפר יהושע. הוא ממש עשה עבודה מההתחלה וגם הכניס את הראש פה. נבחרו ועדות בישובים, בעיקר של חברות. הוחלט שמחלקים ילדים לבתים. יבואו ילדים ויחלקו אותם לבתים. איך חילקו? בתקופה הזאת אני כבר לא הייתי בארץ ולא בבית. התחילו להגיע. איך הגיעו ומה היה איתם בנהלל, אני מעט מאוד יכול לספר לך על ההתחלה. אחר כך, יותר מאוחר, אצלנו בבית היו שני ילדים מסוריה. אצלנו הייתה עוד ילדה אחת שזה סיפור אחר שקשור בשחרור של עקיבא. אני צריך לספר לך גם ...

ש: כן.

ת: הם נכנסו לנהלל. ברור לגמרי שהם לא כל כך, זה היה דבר רגיל לגמרי, הם נכנסו לחברת הילדים. אבל הם התחילו ללמוד ... בית הספר בנהלל. הרבה אני לא יכול לספר לך על התקופה הזאת, איך ... אני יודע שהיו בעיות.

ש: איך אתה יודע על זה? מהסיפורים של אבא לאחר מכן?

ת: מהסיפורים של אבא ושל ילדים שאחר כך ראיתי ... אני ב-46' חזרתי, אז עוד היו, אצלנו עוד היתה הילדה, אחות שלה היתה פה בנהלל ... בבית של מורה ואח שלה היה אצל מישוהו אחר. הם באו שלושה ילדים.

ש: אתה זוכר את השמות שלהם?

ת: אני זוכר ...

ש: תנסה להיזכר בילדים שחיו בבית אצלך.

ת: לא, אני כאן מערבב. אלה היו ילדי יוון. היו אצלנו שני ילדים סורים ואני לא הייתי בבית באותה תקופה. אני יודע שהיתה פה ועדה שטיפלה בילדים. תמיד היו פה בעיות. לא כל הילדים נקלטו בבתים. לפעמים היה צריך להעביר בתים, ילדים סבלו, היו בעיות עם ילדים שהתגעגעו להורים. ההורים למעשה, חלק גדול באו אחר כך, בשלב יותר מאוחר כבר מסוריה והתאחדו עם הילדים. אלה היו ילדים בגילאים 7 עד 14. משהו כזה. הרבה לא אספר לך כי אני לא הייתי פה. אבל אני יודע שהיו לא מעט בעיות.

ש: כשאתה אומר היו לא מעט בעיות, למה אתה מתכוון?

ת: היו בעיות קליטה עם הילדים האלה שבאו, עזבו את ההורים, היו ממנטליות אחרת לגמרי. להיכנס לבית בנהלל, הדבר לא פשוט. זה לא מוסד שיש את כל התנאים. לנהלל היו הצרות שלה. הבתים היו קטנים והאנשים עבדו קשה. אבל כמה שאני שמעתי יותר מאוחר, זו היתה הצלחה גדולה מאוד. אנשים החזיקו גם את ילדי יוון וגם את ילדי סוריה שהיו הרבה. אני יודע שיותר מאוחר התחילו גם הקיבוצים ... התחילו וקיבלו, אתה היית היום באפיקים אני שומע.

ש: כן.

ת: אז בקיבוצים קיבלו הרבה. על הנושא של הקליטה הרבה אין לי מה לספר.

ש: אתה קודם ציינת שלאחר מכן, אחרי שחזרת מהצבא הבריטי ב-46', היית בבריגדה נכון?

ת: כן.

ש: ניפגשת כאן, זאת אומרת חיו כאן ילד או ילדה?

ת: כן. היו עוד מספר ילדים. כשהתחילו להגיע ההורים, אני לא יודע בדיוק באילו צורות. גם לחלב היתה יציאה יותר מאוחר שהמשיכו את זה, כי אחרי שאבא עזב שם ועבר ליוון, אני חושב שזה היה ב-45', אני לא כל כך בקיאה, לא זוכר את התאריכים בדיוק. אולי '44 אפילו. לא, '45 באמת. אז המשיכו אנשים אחרים בסוריה לעסוק בנושא הזה. ככה שהנושא של הקליטה בנהלל, את הפרטים, באופן כללי אני יודע. היו בעיות שהילדים לא התקבלו בכל המקומות כמו שצריך והעבירו אותם מבית לבית.

ש: העבירו אותם ממשפחה אחת למשפחה אחרת?

ת: כן. אלה היו ילדים שנעזבו. בסך הכל אני חושב שזו היתה קליטה טובה והילדים האלה נשארו בקשרים הרבה שנים.

ש: כשהגעת ב-46' מה היה המצב בנהלל? מה ראית מהבחינה הזאת של הילדים? איזה רושם קיבלת?

ת: כשאני באתי ב-46' כבר היו ילדי יוון.

ש: וילדים מסוריה?

ת: גם כן היו פה. אני לא כל כך זוכר.

ש: אמרת שאצלך בבית חיה ילדה אחת מסוריה.

ת: אצלנו חיה קודם ילדה מסוריה. אצלנו היו שני דברים. אחרי שעקיבא פיינשטיין נעצר אבא הפך את העולם בשביל לשחרר אותו. אבא לא יכל להיכנס לסוריה, הוא היה "שרוף" שם. אבל הוא היה בתורכיה, בעיירה ..., הלא חלב קרובה לגבול תורכיה. עיירה תורכית שמעבר [לגבול].

ש: אסקנדרון?

ת: אני לא זוכר את שם העיירה. הוא הכיר שם סוחר גדול מאוד של פירות יבשים.

ש: יהודי?

ת: כן.

ש: משפחת שמוש אולי?

ת: לא יודע. לא יכול להגיד לך. אתה צריך לשאול את הבת שלו. זה היה באזור הכפרים שם.

ש: מי זאת הבת שלו?

ת: היא הייתה אצלנו בבית. היא ...

ש: היא חיה אצלכם בבית?

ת: היא שחיה אצלנו בבית, כן. ליהודי הזה היו קשרי מסחר עם איזה גוי, סורי, בדמשק. פירות יבשים. יום אחד התברר שמנהל בית הסהר בדמשק זה אח של הסוחר הסורי. אז אבא העלה רעיון לשחד אותם. דרך [סוחר] לשחד את מנהל בית הסהר שיוציא את עקיבא לטיול, יחכה לו ... והוא יביא אותו עד לקונייטרה ומשם ... הוא יגיע ברגל לארץ. הוא חיפש כל הזמן כל מיני דרכים.

ש: ברור שהתכנית הזאת לא יצאה לפועל.

ת: התכנית הזאת לא יצאה לפועל ... אני כבר הייתי אז בארץ ואני זוכר את הדבר. אני זוכר אפילו פה שיחה עם שאול אביגור. אבא עשה דבר שהיה נוראי באותם הימים. ברור שזה היה צריך לעלות הרבה כסף. היה איזה איש קשר שהיה צריך לשחד את מנהל בית הספר שיוציא את עקיבא. הוא רצה סכום כסף רציני. אבא בא, ... על השולחן ואמר – זה הסכום שנדרש ... אני זוכר ויכוח פה אצלנו. לא היתה אז קומה שניה, גרנו ... פה.

ש: למטה.

ת: שם היה חדר אוכל. [שיחה] עם שאול אביגור ואבא צעק על שאול – תמכור את המכונית שלך ותן לי את הכסף. שאול כבר אז היה ... הוא היה אצלנו הרבה באותו בית. הוא היה חולה מאוד. היה נוסע לכנרת, היה מרגיש לא טוב, היה נכנס אלינו לשכב, שותה כוס חלב, זה סיפורים. הוא היה פה הרבה. ש: כן.

ת: אז הוא דרש סכום כסף. לא נתנו לאבא את הכסף הזה אלא בתנאי שהוא יביא את הסורי הזה לארץ.

ש: אתה מתכוון לסוחר?

ת: לא, לסוכן שהיה צריך [לשחד]. הסוחר כנראה היה אדם חכם, לא רצה להכניס את הראש לזה. אבל היה שם איזה איש קשר. היה מנגנון של זיוף תעודות עם כל הזה ... אנשי עלייה ב', ושואל היה צריך את איסר הראל לסדר את זה. אבא נסע לתורכיה והסתדרו הענינים ככה. יום אחד הוא הביא מתורכיה לארץ את הסורי שהוא בזהות אחרת לגמרי. הענין הזה נודע לאיסר הראל והוא רץ לבן-גוריון כי שאול אביגור היה ... הוא רץ לבן-גוריון והשתולל. זה פגע בו. [אמר] – מה זאת אומרת? מפריעים לנו לעבוד ואיך יכולים [לעשות את זה?].

ש: כן.

ת: היום אתה רואה את זה ככה. זה היה אז סוד ודבר שבכלל לא היה במציאות ... הביאו סורי לארץ. אני אינני יודע איפה הענין הזה נשבר, אבל הוא נשבר וזה לא הלך. זה היה נסיון אחד. היו עוד הרבה נסיונות אחרים בכל מיני צורות. עד שעקיבא הוחזר בזמן ש... שלנו הוחזר. עכשיו ... אם אתה שואל מה עשה עקיבא, עקיבא חזר לארץ, הוא הלך לצבא, הלך לקורס קצינים ב-51', אחרי זה הוא היה פה מושל צבאי. ... הוא היה גם ברמת הגולן. אחרי זה התיישב בטבעון. קיבל בצבא סגן-אלוף. היה למושל ולאחד האנשים שעסקו בנושא של הערבים. הוא היה חולה, היה לו משהו בלב. נפטר אחרי כמה שנים. זה מה ש... עקיבא.

ש: כן.

ת: עכשיו אני אספר לך עוד סיפור קצר על חלב ... סיפור על אותם הימים. אבא שמע ... כשהוא התקשר, היו למעשה שני רבנים בחלב, אז הוא כבר שמע את כל הסיפור על כתר התורה עם כל ה... אינני יודע אם הוא ראה אותו, לא יודעים. לא הראו אותו לאף אחד. אבל הוא שמע על זה. אז דוד הכהן היה מסתובב אז הרבה ...

ש: כאיש סולל בונה.

ת: כאיש סולל בונה ... הוא היה מסתובב בתקופה ההיא הרבה מאוד שם. הוא ויוסף פיין חיפשו את

הסימנים

ש: הוא מחניתה.

ת: היה מדגניה, לא מחניתה.

ש: כן, היה מוכתאר בחניתה.

ת: היה מוכתאר בתקופה הראשונה בחניתה, נכון. הם נסעו לאורך החוף ... לחפש סימנים של ה-22 יורדי הסירה שנעלמו. הוא הגיע לחלב ואבא העלה לו רעיון שהוא יספר לרבנים פה שיש לנו ועד לאומי בארץ-ישראל ויש יהודי בשם בן-צבי שהוא יבוא לחלב ויראו לו את כתר התורה. הוא רצה להגיע ולהשפיע עליהם שיתנו לו להעביר לארץ את כתר התורה. וככה זה היה. דוד הכהן בא עם יצחק בן-צבי שהיה ראש הוועד הלאומי. התקבל שם נהדר. הכניסו אותם לקודשי הקודשים והכל. אבל את כתר התורה ... לא הסכימו לתת. פה יש איזה ... מאוד מעניין. באותה תקופה לא היו בנהלל טלפונים. היה לנו שוחט בשם זכריה כהן, אתה יודע, על יד ... בית הספר החקלאי. אצלו היה טלפון. כשהיו צריכים להגיד לנו למשפחה איזה שהוא דבר, למסור משהו לאבא, אז היו מצלצלים מחיפה, ששם היה קשר אלחוטי, לזכריה כהן שימסור לנהלל. הפקידה הזאת שעבדה בחיפה ... היה הנושא הזה שיצחק בן-צבי היה בחלב ... את כתר התורה ... היא מסרה לזכריה כהן בטלפון שימסרו בנהלל שאבא בא מחלב לשבת ובהצלחה. לא יודע מה בדיוק בהצלחה. כנראה הכוונה היתה שיצחק בן-צבי היה והכל

ש: הביקור עבר בהצלחה.

ת: הביקור כביכול עבר בהצלחה, אבל ... דרכים. זכריה כהן היה ... תימני קטן מפולפל מאוד. הוא שמע את זה והוא כנראה צחק ממנה, מה אמרו על יצחק בן-צבי, על כל הזה. והנה מגיע יום שישי, בא האוטובוס של נהלל, ואת מי אבא רואה ליד האוטובוס? עומד זכריה כהן. ולאבא היתה מזוודה גדולה, הוא בא מסוריה. היחסים ביניהם לא היו כל כך טובים. היו דברים היסטורים. אבא לא היה הולך לבית הכנסת איתו. אבא פעם הכריז עליו שהוא חב"דניק, והיה סכסוך. אתה מבין, לא היו יחסי ידידות יותר מדי גדולים, אפשר להגיד ככה. זכריה כהן ניגש אל אבא. הוא שמע ממנה על הזה ... כאילו אבא מביא את כתר התורה לארץ. אבא יורד עם המזוודה, זכריה ממחר אליו – אני רוצה לסחוב את המזוודה. אבא לא הבין מה ... עד שהוא הרגיע אותו – תירגע, אין במזוודה הזאת שום דבר. הוא לא ידע בכלל שהוא יודע. הוא לא ידע ששם הפקידה צלצלה לזכריה והוא מסר ממנה משהו וזה בנוגע לזה שבן-צבי ראה את ספר התורה. זה היה הדבר המעניין ... זהו.

ש: זה סיפור יפה מאוד.

ת: ... הוא חשב כבר ...

ש: שהכתר הגיע.

ת: ... מדווחים לו לנהלל שאבא פה, אבא שם. אז הוא היה בטוח שזה במזוודה של אבא, ספר התורה. זה אחד הסיפורים.

ש: יש לי עוד שאלה. סיפרת כאן על הילדה הזאת. אז אם כן אני מבין שהיא היתה תורכיה, היא לא היתה בדיוק סורית.

ת: אה, כן. הבת של המשפחה הזו, אבא השפיע עליהם שהוא יקח אותה לארץ ושהוא יהיה אחראי עליה. אז הוא הביא אותה אלינו הביתה והיא היתה אצלנו.

ש: אבל היא תורכיה למען האמת, לא סורית.

ת: לא סורית, תורכיה.

ש: להחזיק את הילדים האלה זה היה די קשה. אתה בעצמך ציינת שהמשפחות היו קשות יום פה בנהלל, לא היתה עבודה. להחזיק עוד ילד או שניים בכל משפחה כמובן שזו הוצאה. אתה ראית פה באותה תקופה או לאחר מכן, או שמעת מאבא שאנשי עליית הנוער עזרו בענין הזה?

ת: כן. אני לא יכול לספר כי על זה באמת אני לא יודע. את זה תמצא בוודאי בארכיב של הנרייטה סאלד היתה אז ... של האוניברסיטה העברית ... אני לא יודע ... תמצא אולי חומר ... היתה לה עוד עוזרת בעליית הנוער, שכחתי את שמה.

ש: רָחָה פראייר. וגם הנס בייט היה.

ת: כן, הנס בייט עבד יותר בנושא של גרמניה.

ש: כן, אבל האנשים האלה היו כאן בנהלל?, אתה יודע?

ת: כן, היו בנהלל אצלנו. היה קשר מיוחד. ... היו אנשי ציבור והיו להם קשרים. הנרייטה סאלד ... בנהלל. המרפאה שלנו הישנה נקראה על שם ... אני אינני זוכר, אני חושב שאפילו קיבלו מעליית הנוער איזה שהוא, נדמה לי זה ... חמש או שבע לירות ארצישראליות לחודש, משהו כזה. ש: עבור כל ילד.

ת: עבור ילד. אבל את זה צריך לחפש בארכיב שלהם. אני לא יכול להגיד לך. אלה פחות או יותר הדברים. אני יכול לספר לך עוד סיפור אחד שממנו אתה תוכל גם כן ... יש במושב לכיש בחור ... בשם דוד'לה, ככה הם קוראים לו. דוד בן-דב, זה שמו. הוא ואחיו היו ילדים קטנים ועברו לא בציר הזה כי הם באו מדמשק לדרדרה, אתה יודע.

ש: חולתה.

ת: כן, לחולתה. הביאו אותם לבית יוסף והם היו כמה זמן בבית יוסף ולא נקלטו שם.

ש: הם היו דמשקאים או חלבים?

ת: דמשקאים. ב-48' פינו את בית יוסף מנשים וילדים, במלחמת העצמאות, והעבירו אותם לכפר יחזקאל. בכפר יחזקאל הם נקלטו בבתים אחרים. במקרה יש לי היום קשר. אשתי נפטרה ואני חי עם ... בנצרת ש: נצרת עילית?

ת: נצרת עילית. היא התחנתה עם בן למשפחת שדה-חן ... שהבחור הזה, דוד בן-דב, היה במשפחה הזאת והם אימצו אותו, ממש אימצו כמו אח. בהמשך הימים הוא הלך לגרעין ועלה להתיישב בלכיש. אחיו עובד בפיתוח הנגב, בנושא הזה של פיתוח עצים טרופיים. הוא מסתובב הרבה מאוד בעולם.

ש: אגרונום?

ת: כן. אלה שני האחים האלה שאני יודע עליהם. אם אתה תיפגש עם שני האחים, קודם כל יש להם את הסיפורים שלהם. אם היית מברר את זה וניפגש איתם, אני ... לתת לך טלפון, אבל אני חושב שאפשר

למצוא גם בספר טלפונים. דוד בן-דב. אם אתה מעוניין בנושא הזה של דרדרה עם כל הזה, אתה עוסק ודאי אני מבין ... גם בנושא הזה.

ש: עסקתי. עכשיו אני עוסק בעניני הקליטה. זה חשוב.

ת: לדעתי כדאי לך להיפגש עם שני האחים האלה.

ש: כן.

ת: ככה אני לא זוכר עכשיו

ש: שמות של ילדים שנשארו כאן אולי? אף אחד מהם לא המשיך כאן, לא רצה להמשיך כאן?

ת: מהסורים? מיוון אני זוכר. מכיוון שאני בתקופה הזאת ממש לא הייתי בנהלל

ש: דרך אגב, אני זוכר מתקופת הלימודים שלי כאן את הסנדלרים. היה סנדלר

ת: ממך.

ש: ממך. מה עם המשפחה שלהם? הם לא סורים?

ת: טבריינים.

ש: אה, טבריינים ותיקים.

ת: מהותיקים, ממך ... ההורים מתו.

ש: הם גרים באותו בית?

ת: לא. בן אחד בעל חברת אוטובוסים.

ש: כן, אני יודע. בכל אופן הם לא דמשקאים. לא סורים.

ת: לא. בכלל לא. המוצא שלהם בכלל ממרוקו. זהו. אם אתה רוצה לשאול עוד?

ש: שאלתי אבל לא כל כך ענית לי אם לא נשאר מאותם ילדים אף אחד במסגרת נהלל, שהתאהב במקום

ורצה לקנות משק?

ת: בנהלל לא קנו אף משק. לא היה דבר כזה.

ש: הכל היה תפוס.

ת: ... זה ודאי שלא.

ש: אבל יצאו מנהלל אולי להכשרה?

ת: יצאו? אני לא יכול להגיד לך. בנושא הזה אני מאוד חלש. לאן הם יצאו, איך הסתדרו. הרבה מאוד

התחברו עם ההורים כשהורים הגיעו לארץ. אה, איך אמרת [קוראים] בסוריה ...?

ש: קמישלי.

ת: קמישלי. שם היה דבר מיוחד. היה שם יהודי בעל אדמות ... מאוד. הוא היה נחשב השייח' שם. זאת

הייתה עיירת מדבר.

ש: הוא היה עשיר מאוד.

ת: היה עשיר. אבא התלבש עליו והוא כנראה עשה לו הרבה דברים ... יותר מאוחר הם הגיעו לארץ,

לחיפה, וקיבלו מהרכוש הנטוש שם. אבא עסק בזה גם. הם קיבלו ... בחיפה.

ש: זאת נקודה מעניינת. אתה אומר שאותה משפחה של יהודי עשיר בקמישלי, משפחת משה?

ת: לא זוכר.

ש: בסדר, לא חשוב. בכל אופן הוא היה המוכתאר של יהודי קמישלי.

ת: הוא שלט שם בשטח, היה עשיר.

ש: מתי הם הגיעו לחיפה?

ת: אני חושב ב-47' או 48'. אחרי כיבוש חיפה הם כבר היו, משהו כזה.

ש: אחרי שהערבים בחיפה ברחו ממנה.

ת: הם הגיעו לחיפה, אני לא זוכר בדיוק מתי הם עלו לארץ. הם קיבלו חנות. עסקו בעיקר, היתה להם חנות בחיפה.

ש: כל הענין הזה של קבלת חנות או קבלת רכוש נטוש, אתה זוכר מה היה שם או מה פתאום, בזכות מה הם קיבלו את הרכוש הנטוש?

ת: תראה, זה קשה מאוד. אבא היה אחראי עם עורך דין קומיסר על הנושא של הרכוש הנטוש בחיפה. הוא עבד בזה ממש ב-48' אחרי ... זה היה רכוש נטוש. היה בלגן גדול. איך קיבלו בדיוק, אם היה איזה משרד שעסק? הם קיבלו כל מיני, כל מיני יהודים קיבלו בתים. איך קיבלו ... באו עם המלצות ובאו עם כל מיני, מי שיכל ... מרפקים וזה

ש: אבל מה אתה זוכר במיוחד לגבי אותו יהודי עשיר מקמישלי?

ת: אני זוכר שהיה לו בן אחד שלא היה כל כך בסדר. הוא היה מופיע פה כל פעם ואבא לא ידע. היה מופיע ומתלונן שמצבם בחיפה לא טוב. היתה להם חנות של פירות יבשים. הוא ... באיזה שהוא מקום. אני זוכר שהוא הופיע פה כמה פעמים ובכה על המצב של המשפחה. אחר כך אמרו לנו לא להתייחס אליו כי הוא לא כל כך בסדר. הם היו שם כמה אחים. ככה אני לא זוכר.

ש: בכל אופן הם קיבלו תמורה מסויימת, חנות.

ת: תראה, אפשר להגיד שהם קיבלו תמורה מסויימת. גם אמא של ... עולה מפולניה קיבלה גם כן. באו אל אבא שיתן. עשרות קיבלו, מאות קיבלו.

ש: אוקיי, תודה.